

РІШЕННЯ № 127

Щодо проекту Закону України «Про внесення змін до статті 111-1 Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» реєстр. № 8077 від 26.09.2022

«04» листопада 2022 року

м. Київ

Рада адвокатів України, розглянувши підготовлений Комітетом з кримінального права та процесу НААУ правовий висновок щодо проекту Закону України «Про внесення змін до статті 111-1 Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» (реєстр. № 8077 від 26 вересня 2022 року), виходить з наступного.

Законопроект № 8077 від 26 вересня 2022 року спрямований на вдосконалення інституту кримінальної відповідальності за колабораціонізм та розширення кола осіб, які співпрацюють з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до здійснення незалежної професійної діяльності, посад пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування.

З цією метою у законопроекті пропонується серед іншого: 1) доповнити статтю 111-1 «Колабораційна діяльність» Кримінального кодексу України новою частиною п'ятою, якою передбачити кримінальну відповідальність за здійснення громадянином України на тимчасово окупованій території України і на підставі законодавства держави-агресора професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг адвоката; 2) внести зміни до статті 111-1 Кримінального кодексу України в частині приведення положень у відповідність до статті 40 Кримінального кодексу України, шляхом виключення «добровільності» співпраці з державою-агресором як необхідної складової для кваліфікування діяння як колабораціонізм.

У контексті наведеного, Рада адвокатів України звертає увагу, що колабораціонізм (від франц. collaboration – співпраця, співробітництво)

усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам.

Таким чином, у підґрунті колабораціонізму закладені добровільність та умисність дій особи на співробітництво з ворогом, направлених на завдання шкоди своїй державі.

Діюча редакція ст.111-1 КК України побудована на перелічених ознаках колабораціонізму: добровільності дій, направлених на завдання шкоди своїй державі.

Проте, запропоновані зміни не відповідають поняттю колабораційної діяльності та направлені на притягнення до кримінальної відповідальності усіх перелічених осіб, діяльність яких є професійною та не пов'язаною з політикою, пропагандою, агресією та іншими сферами, діяльність в яких має на меті завдання шкоди власної державі.

Відповідно до статті 3 Конституції України - людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Право кожного на життя охороняється законом. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом (статті 2, 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Конституція України у статті 59 визначає право кожного на професійну правничу допомогу, для надання якої в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується (стаття 131-2 Конституції України).

Діяльність адвокатури регулюється положеннями Закону України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Стаття 20 вищезазначеного Закону, маючи на меті забезпечення реалізації конституційних завдань адвокатури по захисту законних прав, свобод та представництву інтересів громадян і юридичних осіб, наділяє адвокатів спеціальними правами при здійсненні професійної діяльності, зокрема, звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб), збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою, ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської

діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом.

Згідно зі статтею 23 Закону професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами. Гарантії адвокатської діяльності зокрема передбачають заборону будь-яких втручань і перешкод здійсненню адвокатської діяльності, обов'язок органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб у відносинах з адвокатами дотримуватися вимог Конституції України та законів України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, практики Європейського суду з прав людини.

Пункт 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право кожному обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд.

З огляду на практику Європейського суду з прав людини у справах проти Туреччини (зокрема, «Loizidou v. Turkey», «Cyprus v. Turkey»), а також Молдови та Росії (зокрема, «Mozer v. the Republic of Moldova and Russia», «Placu and Others v. Moldova and Russia»), де, ґрунтуючись на Консультативному висновку Міжнародного суду (ООН) у справі Намібії (Namibia case), ЄСПЛ наголосив, що першочерговим завданням щодо прав, передбачених Конвенцією, завжди має бути їх ефективна захищеність на території всіх Договірних Сторін, навіть якщо частина цієї території знаходиться під ефективним контролем іншої Договірної Сторони. Протилежний висновок означав би цілковите нехтування всіма правами мешканців цієї території при будь-якому обговоренні їх у міжнародному контексті, а це становило б позбавлення їх найменшальних прав, що їм належать.

Статтею 43 Конституції України кожному гарантується право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Статтею 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» визначається, що

державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом. Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків. Встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Враховуючи наведене, Рада адвокатів України вважає, що за умови, коли держава не може забезпечити умови для повного здійснення громадянами, які з різних причин не змогли покинути тимчасово окуповану територію України, права на працю, а фактично права на виживання, на тимчасово окупованій території України, встановлення кримінальної відповідальності за реалізацію особами професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг адвоката, є необґрунтованим.

До того ж, адвокати України здійснюють захист прав і свобод людини у межах реалізації існуючих міжнародних зобов'язань України, у тому числі гарантій захисту прав людини, що впливають з Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права (далі – Пакт) ратифікованого Україною 19 жовтня 1973 року, а також гарантій, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до статті 2 Пакту, кожна держава, яка ратифікувала Пакт, у тому числі й Україна, зобов'язується поважати та забезпечувати всім особам, які перебувають на її території та під її юрисдикцією, права, визнані в цьому Пакті, без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, чи іншої обставини. Держава-учасниця цього Пакту зобов'язується вжити всіх необхідних заходів відповідно до своїх конституційних процедур і положень цього Пакту для вжиття таких

законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними для здійснення прав, визнаних цим Пактом.

Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується:

- а) забезпечити будь-якій особі, права і свободи якої, визнані Пактом, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинено особами, що діяли як особи офіційні;
- б) забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка його потребує, встановлювалося компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту;
- с) забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються.

Жодні обмеження чи пониження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в будь-якій державі-учасниці Пакту на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускаються під тим приводом, що в цьому документі не визнаються такі права або вони в ньому визнаються в меншому обсязі (стаття 5 Пакту).

Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно із законом. Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність житла або таємницю кореспонденції чи незаконних посягань на честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань. Всі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону. Згідно з цим всіляка дискримінація має бути заборонена законом і закон мусить гарантувати всім особам рівний та ефективний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, зокрема як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, народження чи інші обставини (ст.ст. 14, 17 Пакту).

Враховуючи викладене, врахувавши пропозиції та зауваження членів Ради адвокатів України, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, **вирішила:**

1. Доручити Голові НААУ, РАУ Ізовітовій Л.П. направити Голові Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності лист з проханням не підтримувати законопроект № 8077 від 26 вересня 2022 року, яким пропонується доповнити статтю 111-1 Кримінального

кодексу України частиною п'ятою про встановлення кримінальної відповідальності за здійснення громадянином України на тимчасово окупованій території України і на підставі законодавства держави-агресора професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг адвоката.

2. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності.

Голова Ради адвокатів України

Л.П. Ізовітова

Секретар Ради адвокатів України

І.В. Колесников

